

İslam İnkılâbı Rehberinin Ülke Yetkililerine Konuşmasının Tam Metni - 23 /Jun/ 2015

Bismillahirrahmanirrahim[1]

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيدنا و نبينا ابي القاسم المصطفى محمد و على ءاله الأطيبين الأطهرين المنتجبين سيما بقیة
الملئ في الأرضين.
اللهم سدد سنتنا بالصواب و الحكمة

Âlemlerin rabbı Allah'a hamd olsun

Allah'ın salât ve selamı seyidimiz ve nebimiz Ebul Kasım Mustafa Muhammed'e ve onun pak ve Tahir ehli beytine özellikle de Bakıyyetullah'ıl A'zem Hz. Mehdi (ac)a olsun

Allah'ım! Sen bizim dilimizi doğruluk ve hikmetle muhkem kıl!

Mübarek Ramazan ayı dualarında sürekli tekrarlanan hususlardan biri insanların dikkatinin dünya hayatı sonrası âlemlere çekilmesidir; ölüm âlemine, kabir âlemine, kıyamet âlemine, insanın ilahi sual, cevap ve kitapla karşılaştığı andaki sorunlarına yöneltilmesi, dikkatin çekilmesidir. İşte bu, mübarek Ramazan ayına mahsus dualarda gündeme getirilen konulardan biridir. Özellikle sorumluluk makamında bulunan bizler için bu manaya dikkat etmek çok önemlidir. İnsan açısından kontrol edici ve denetleyici faktörlerden biri bu âlemleri dikkate almaktır. Şöyle ki ,sükûn bir küçük ,hareket bir Küçük ...kalmaz gizli ndan'O bile şey bir miktarı Zerre :Yani [2]"لا يَعْرُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ" ufak bir teşebbüs ve çok kısa bir sözcük bile ölümden sonraki hesap edici açısından gizli-saklı değil ve bizden sorulacak, bu ise bizlerin davranışlarımızda, kelimamızda ve hareketlerimizde çok etkili olacaktır.

Ebu Hamza Somali duasının bir bölümünde şöyle okuyoruz: [3]"تِيَّ بِحَا يَدِيَا نِيَّ بِدُلْقَتِرَاشِ الْفِي لَعْدِ رِيْعَامِ مِنْ رَجَا" Her kes böyle bir durumla karşılaşmakta ve hatta belki sizlerden bazılarınız başkalarında can verme ve ölüme yakın olma haletini görmüşsünüz; o anda artık benim ve sizlerin hiçbir gücümüz yoktur; o anda artık Allah'tan başka hiç kimse bize daha yakın değildir. [4]"وَنَبَصْرُكَ لَنَا لَكَ وَمِنْكُمْ لِيهَا بَقْرًا حَنْدًا وَ" Yani: Biz ona sizden daha yakınızdır, fakat görmezsiniz. Salih amel ve ilahi yardımdan başka artık hiç kimse bizi o durumda karşımızda var olan çöküş anından kurtaramaz. Ölümden sonra bizlere gusül verdiklerinde Allah Taala o durumda kendi rahmetini ve kendi fazlını bizlere yöneltsin ve bizlere merhamet etsin. Her hangi bir gücümüz olmaksızın gusleden kişinin ellerine teslimiz, bu ise bizlerden her birimizin başına gelecek bir olaydır ve hiç birimiz bu durumdan kurtulamayacağız, hepimizin kaderidir. İşte o durumu düşününüz.

"وَتَحَدَّنَ عَلَيَّ مَحْمُولًا قَدْ تَنَاوَلَ الْأَقْرَبَاءُ أَطْرَافَ جِنَازَتِي" ebedi ve alıyorlar omuzlarına ,kaldırıyorlar yerden Bizleri "تِيَّ فَرُحٌ فِي حَيْدَا وَكَيْدٌ لَتَزِدَ دَقَّ نَقُولَامِ يَلَعْدُ دَجًا وَ" istiharatgahımıza doğru götürüyorlar. bizleri kabrin içine koyacaklar. Bu bir hatırlatmadır, bu durumdan gaflet etmemek gerekir ve bu tablo her zaman gözümüz önünde olmalıdır. Bizlere her zaman kabristan ziyaretinde bulunmayı, ölüleri ziyaret etmeyi tavsiye etmelerinin sebeplerinden biri işte budur. Birilerinin ölümü onlara hatırlatmasını sevmiyorlar, ama bu bir tedavidir, ilaçtır, bizlerin mağrurluluklarımızın ilacıdır, gafletlerimizin ilacıdır. Ebu Hamza Somali duasının bir başka bölümünde de şöyle deniliyor:

إلهی ارحمنی إذا انقطعت حجتی و کلَّ عن جوابک لسانی و طاشَ عِنْدَ سُؤَالِكِ إِيَّايَ لُبِّي

İlahi sorgulama karşısında aciz kalmamız durumunda, kanıtlarımızın yetersiz kalması durumunda; artık burası gibi değil ki karşı tarafın cehaletinden, gafletinden, duygusallığından yararlanarak gerçeklerden uzaklaştırılm. Artık orada bizi sorgulayan taraf için her şey alenidir. İşte o anı unutmamak gerekir. Bir başka hususta ise “نم روجی خجل بکیا” .okumalısınız vararak şuuruna ve bilinçli vakitleri sahur ayı ramazan duayı Bu قبری عریانا“

ذليلاً حاملاً تَقلى عَلَى ظَهري أَنْظِرْ مَرَّةً عَن يَميني وَ أُخرى عَن شِمالى إِذِ الْخَلائِقُ فى شَأْنِ غيرِ شَأنى

Her kes sadece kendi fikrindedir. Artık hiç kimse orada benim elimi tutamayacak.

لِكُلِّ امرئٍ مِنْهُم يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ، وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ، ضاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ؛ مؤمنين، متقين،

Yani: Onların hepsinin, o gün (izin günü), kendilerini meşgul eden bir şe'ni (işi başından aşan bir hali) vardır. O gün (izin günü) parlayan yüzler vardır. Müjdelenmiş gülen yüzler (vardır). Ve o gün, üzeri tozlu (toza toprağa bulanmış) yüzler vardır.

Kendilerine dikkat eden, hak, insaf ve ilahi teklif ve vazifeyi yerine getirme caddesinden çıkmayanlar bu cümlelerin kapsama alanına giriyorlar: “دَرَسْفُمْ ذُنُومِي جُوهٌ وَ” simaları açık, güler yüz, parlaktır. İşte bazıları böyledir. Onu .vardır yüzler (bulanmış toprağa toza) tozlu üzeri .(günü izin) gün o Ve :Yani: “وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ، تَرْمَقُهَا قَتْرَةٌ.” bir karanlık kaplar. Kur'an ayeti buraya kadardır.[5] Duada “اَلذَّوْ” kelimesi de eklenmiştir. Elbette sadece tek bu anlamı vermiyor. Ramazan ayı duaları da diğer dualar gibi bizleri ilahi rahmet çeşmesinin asıl kaynağına doğru hidayet ettiriyor.

Bu ay huşu ayıdır, istiğfar ve tevbe ayıdır, takva ayıdır, Allah'a dönüş ayıdır, nefsin tezkiyesi ayıdır, ahlak ayıdır, Yüce İslam peygamberi (sav)'in Şaban ayının son cuması hutbesinde bir takım hususlar var ki bu ayın sadece ibadet ayı olmadığını gösteriyor. Aynı zamanda ahlak ayıdır da, ahlaki faziletlerin kazanılması ve onların hayatta uygulanması ayıdır. Bunlar bu ay içinde bizlerin dikkate almamız gereken hususlardır.

Bu çok önemli ve kritik toplantıda gündeme getirmek istediğim üç husus var. Birincisi muhterem cumhurbaşkanımızın çok güzel bir konuşma olan açıklamasında da gündeme getirilen, güzel rakamların açıklandığı ekonomik meseledir. Bu hususta benim de bir bakış açım var ki onu dile getirmek istiyorum. Bir diğer husus, gerek dış faaliyetlerde ve gerekse ülke içindeki faaliyetlerde bizlerin çalışmalarımızın ana eksenlerinden biri konumunda olan nükleer meseledir. Bu konularda benim dile getirmem gereken bir takım mevzular var. Eğer fırsat kalırsa bölgesel gelişmelere de değinmek istiyorum.

Ekonomik meseleyle ilgili ben şunu belirtmek istiyorum ki Ramazan ayı takva ayıdır. Takva nedir? Takva, insanı sapmadan koruyan, dikenlerin insanın ayağına batmasını engelleyen daimi bir dikkat ve kalkandır. Takva gerçekte takvalı insanın vücudunda bir cevşen, bir kalkandır, insanı zehirli oklardan, kahredici manevi darbelerden korumaktadır. Elbette sadece maneviyatla ilgili de değil. “[6]”بِسْحَتِي لِأَيْتَحَنِمْ قَهْرِي وَ *جَاخَرَمَهُ لَجَعِي اللّٰهُ قَتَيْنَمْ وَ” .Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona bir çıkış yolu açar. Onu beklemediği yerden rızıklandırır. Dünyevi meselelerde de takvanın çok önemli etkileri bulunuyor. Bu takva özeldir. Ama aynı zamanda bir toplum için ve bir ülke için de söz konusu edilebilir. Peki, bir ülkenin takvası nasıl olabilir? Bir toplumun takvası nedir? Bir toplum, özellikle de eğer yüce ve değerle hedef ve ülküleri olan İslam cumhuriyeti toplumu gibi bir toplum olursa her zaman saldırıya muhatap olur, zehirli okların hedefi olur. İşte bunun da takvaya ihtiyacı var. Peki, toplumun takvası nedir? Muhtelif birimlerde toplumun takvasını beyan etmek mümkündür; ekonomi dalında toplumun takvası, direniş ekonomisinden ibarettir. Eğin ekonomi ile ilgili olarak, dünya olaylarından kaynaklanan sarsıntılardan veya dünyadaki düşmanca siyasetlerin zehirli oklarından zarar görmek istemiyorsak direniş ekonomisine yönelmeye mecburuz. Direniş ekonomisi, bu halka, bu ülkeye ve bu düzene darbe vurmak için kendi tüm ekonomik, siyasi ve güvenlik kapasitesini ve imkânını devreye sokan kimse ve ülkelerin karşısında istihkâm oluşturulmasıdır. Şu anda nüfuz edebilecekleri yollardan biri ekonomik meseledir. Bu uyarı yıllardır beni dillendirmiş, gündeme getirmişim ve yetkililerden her biri de kendi gücü nispetinde bu hususta güzel faaliyetleri olmuştur ama biz tüm gücümüzü

kullanarak, tüm kapasitemizle ülke içinde direniş ekonomi meselesini takip etmeliyiz. İşte bu mesele, ekonomi alanında sosyal takvadır.

Bu model elbette sadece bize mahsus değil. Diğer bazı ülkeler daha direniş ekonomisi modelini kendileri için dikkate almış, gayret göstermiş ve hatta etkisini de görmüşlerdir. Direniş ekonomisinin odak noktası ise dış eğilimli olmanın yanı sıra iç mihverlidir de. Burada iç eksenli oluşu, inzivaya çekilme manasında tabir edilmemelidir. İç eksenli olma, toplumun dışına ve dış eğilimli olmak demektir. Dış eğilimli olmakla birlikte iç dinamiklerden yararlanılmasıdır. Benim daha önce de bu hususta detaylı açıklamalarım olmuştu.[7]

Hazırlanarak yayınlanan direniş ekonomi siyasetleri, anlık, kendi kafama ve şahsi görüşlerime göre hazırlanarak ilan edilmiş siyasetler değil, bu toplu bir çalışmanın ürünüdür, uzun danışma ve çalışmaların ürünüdür. Bu siyasetin yayınlanması, açıklanması, medyada gündeme gelmesi, dostlar, çalışma arkadaşlarımız ve saygıdeğer hükümet bu alanda çalışmaları başlatması ardından ekonomi uzmanlarının büyük bir bölümü tarafından da teyit edildi, ona vurgu yaptılar ve direniş ekonomisi kavramı ülkede yaygın ekonomik kültür ve literatüre girdi. Bu ise bu yolun istihkâm ve sıhhatini gösteriyor.

Direniş ekonomi modeli, büyük güçler tarafından 3. diye tabir edilen kalkınmakta olan ülkelere dikte ettirmeye çalışılan eski ekonomik modelin karşısında yer almaktadır.

Ben burada detaylarına girmek istemediğim onların telkin etmeye çalıştıkları ve üçüncü dünya ülkelerinin bu modeli takip etmeleri durumunda kendi ekonomilerini dünya ekonomisi seviyesine ulaştırabileceklerini iddia ettikleri ekonomik modelin asıl dayanağı belirtilen özelliklerdeki dış eğilimli ve kaynaklı ekonomidir. İşte bu direniş ekonomisi onun tam karşısında yer alıyor. Bu söz konusu eski modelde üzerinde durulan hususun tam karşısında yer alıyor ve halen birileri köşe kenarda onu gündeme getirmekte, dillerinden düşürmemekteler. (Fakat direniş ekonomisinde) asıl dayanak yerli kapasitedir. Birileri bu modelin çok güzel bir model olduğunu da düşünebilir ama aynı zamanda onun tahakkuku hakkında kuşkuda olabilirler. Ama ben kat'i surette şunu belirtmek isterim ki bu model ülkemizde mümkün olabilen bir modeldir, direniş ekonomisi modeli, ülkenin mevcut şartlarında tamamen uygulanabilir bir modeldir.

Bu konuda bizim sahip olduğumuz kapasite, yararlanılmamış çok sayıda kapasitedir. Bunlardan biri insani sermayedir. Yani ülkemizde eğitimli, özgüvene sahip, uzman gençlerimizin sayısı çok fazladır ve bu ise İslam İnkılabının bereketlerindedir. Elbette eğer yanlış siyasetler toplumumuzun yaşlanmaya yönelmesine sebebiyet vermemesi durumunda. Şimdilik ülkenin iş gücünün önemli bir bölümünün yaşı 20 ila 40 yaş arasındadır, iyi eğitimli, iyi bir düşünce ve zihniyet hazırlığı içinde, üstün morale sahip ve özgüvenlidirler. Bugün bizim ülkede 10 milyon üniversite mezununa sahibiz ve şu anda 4 milyon öğrenci de tahsilini sürdürmektedir ve bu rakam İslam İnkılabının ilk yıllarına oranla 25 kat daha fazladır. İnkılabın ilk başından şimdiye kadar ülke nüfusu iki katı artmıştır ve öğrenci nüfusu ise 25 katı artış göstermiştir. Bu ise İslam İnkılabının iftiharlarından biridir, bu insani bir sermayedir ve çok büyük bir fırsat.

Bir diğer kapasite de, ülkemiz ekonomisinin sahip olduğu konumdur. Dünya verilerine göre dünya ekonomisinde 20. sıra İran İslam Cumhuriyetine mahsustur; biz 20. sırada yer alıyoruz ve 12. sıraya gelme imkanına da sahibiz, çünkü halen ülkede kullanılmamış potansiyel çok fazladır, doğal kaynaklara sahibiz, petrole sahibiz, petrol ve gaz'da dünya birincisiyiz, petrol ve gaz kapasitemiz dünyanın tüm ülkelerinden çok daha fazladır, aynı zamanda çok sayıda madenlerimiz de bulunmaktadır.

Bir başka potansiyel de ülkenin sahip olduğu üstün coğrafi konumudur. Dünya ve bölge coğrafyasında biz kuzeyin güney, doğu ve batıya kavşak noktasında yer alıyoruz. Bu ise transit mevzuu, enerji, mal vs. nakliyeciliği açısından çok büyük bir öneme haizdir.

Bir diğer potansiyelimiz de 370 milyon nüfusu olan 15 ülkeyle komşu oluşumuzdur. Bu da uzun yollar kat

edilmeksizin elimizin hemen yanı başında bir piyasa demektir.

Bir diğer husus da ülke içinde 70 milyonluk kapasitedir. Bu iç piyasayı bizler eğer milli üretim, yerli üretime yönlendirecek olursak üretimin konumu büsbütün değişmiş ve alt üst olur.

Bir diğer husus da enerjide, raylı, kara ve hava nakliyecilikte, iletişimde, ticari merkezlerde, santrallerde, barajlarda temel alt yapılar mevzuudur. Tüm bunlar bu yıllar boyunca bizzat hükümetlerin, halkın girişim, yardım ve katkıları sonucu oluşmuş ve bugün bizlerin hizmetindedir.

Tüm bunlara ilave olarak sıkı idarecilik tecrübesidir ve bu durum bizlerin son yıllarda, petrol dışı malların ihracatında rüşet elde etmemize sebep olmuştur. Sayın cumhurbaşkanının, 2014 yılı istatistiklerini verdiği zaman 2014 yılı öncesi de ülkede petrol dışı mamullerin ihracatında gözle görülür bir artışın mevcut olduğu görülmektedir ki bunun kendisi bir modeldir.

Ülkemizde bu kapasite ve potansiyel mevcuttur, elbette bu saydıklarımız mevcut kapasitenin sadece bir bölümüdür. Bu konuda bize açıklamada bulunan ve bazen de bana raporlarını gönderen uzmanlar, ülke ekonomisi için yararlı olabilecek mevcut kapasitelerle ilgili uzun uzadıya bir fihristi dile getirmekteler ki tüm bunlar doğrudur ve bu kapasitelerden yararlanmak gerekir.

Ülkemizin mevcut sorunu bizim plana sahip olmamız, uygun bir projemizin olmaması değildir. Sahih bir planı ve doğru bir projeyi gerektiği gibi takip etmememizdir. Meselenin temeli işte budur. Hatta elitler çevresinde de İran İslam cumhuriyetinin önemli sorunlarından birinin sahih bir proje ve doğru bir sözün olmaması olmadığı vurgulanmakta: doğru söz ve projemiz fazladır, ama asıl mesele bu sahih sözleri ve projeleri bizlerin hayata geçirecek şekilde takip edemeyişimiz, onun sonuçlarını açık bir şekilde müşahede edemeyişimizdir.

Doğrudur bir takım sorunlarımız var, bu sorunlar bir takım sürtünme yaratır ve sürtünme de yıpranma oluşturur bunun sonucu ise sorunun oluşması demektir. İşte bu sorunların tedavi edilmesi gerekir.

Sorunlardan biri bizim kendi iç sorunlarımızdır. Meseleyi basite indirgememiz, önemsemeyişimizdir. Bir takım meselelere umut bağlıyoruz ama meselelerin derinliğine inmiyoruz.

İşler lafla, tartışmalarla ve aydın toplantılarıyla ilerletilemez, hareket ve teşebbüs gereklidir, amelde işleri hafife almak bizim önemli sorunumuzdur. Bazen sonuç almalar bir işin neticelenmesi kısa vadeli değil, uzun vadeli ve bu durum ise bazılarını yenilgi duygusuna kaplıyor. Sorunlardan biri işte budur. Büyük işler bazen bir neslin ömrü boyunca bir zamanı gerektirir, takip etmek icap ediyor, hareket edilmelidir. Birçok işler var ki biz eğer 10 yıl önce veya 15 yıl önce başlatacak olsaydık bugün sonlandırmış ve sonuç almış olurduk. Bir çok işi de 10-15 yıl önce başlattık ve bugün onların sonucunu müşahade etmekteyiz. Muhtelif üniversitelerde bilimsel hareketten söz açıldığı gün, hiç kimse bu bilimsel hareketin bu 10-15 yıl içinde oluşacağına ve böylesine sonuç vereceğini tasavvur dahi edemiyordu. Ama gördüğümüz gibi sonuç verdi. Hocalarımız, bilim adamlarımız, üniversitelilerimiz, yetenekli gençlerimiz gayret gösterdiler. Biz bugün 12-13 yıl öncesine oranla çok önemli bilimsel hareket gerçekleştirmiş, ve bazen bir takım alanlarda göz kamaştırıcı bir ilerleme kat etmiş bulunuyoruz. Çalışmaları bugün başlatalım ve neticesini de 15 yıl sonra, 20 yıl sonra elde edelim.

Bizlerin sorunlarımızdan biri de paralel, kolay ama tahrip edici yollardır. Bu bizim sorunlarımızdan biridir. Ben asla unutmuyorum kendi cumhurbaşkanlığım döneminde, söz 25 yıl önceye aittir, toplumun ihtiyacı olan bir ürünü ithal etmek için büyük zahmetlerle Avrupalılardan temin ediyorduk. Aynı ürüne Afrikalılar da sahiplerdi, iyisine de sahiplerdi, ama bizim ilgili yetkililerimiz buna gönül vermiyorlardı. Tavsiye edildi, vurgulandı, ortak toplantıda bunu teyit de ettiler, tasdik ettiler, ama çok çetindi, Avrupalılarla çalışmak daha kolaydı. Paralel yol kolaydı ama aynı zamanda zararlıydı, insanı her zaman zorluk içinde tutuyordu, insanın dostlarını zayıflatmakta, düşmanlarını ise güçlendirmekte ve ülke içinde yönetimin idaresini kalplerinde bize karşı düşman olanlara teslim etmekteydi.

Sorunlardan bir başkası da şu tasavvurdur ki zannediyorlar bizler eğer kendi inanç temellerimizden, İslam cumhuriyetinin inanç ilkelerinden el çekecek olursak, yollar açılacak, kapalı kapılar açılacak. Bu çok büyük ve temel bir hatadır. Elbette hizmetkar hükümette kardeşlerimiz inançla hareket ediyorlar. Gerçekten de inkılabı inanıyorlar, inkılabın ilkelerine inanıyorlar, bizim bunlardan bir şikayetimiz yoktur, ama genelde bizim mesullerimizden bazıları, kendi inanç ve ilkelerimizden vazgeçmemiz durumunda, kapalı kapıların bir çoğunun açılacağını zannediyorlar. Ama bu doğru değil, bu büyük bir hatadır ve biz bu hatanın sonuçlarını adını zikretmek istemediğim bazı ülkelerde bu son birkaç yıl içinde müşahade etmiş bulunuyoruz. Kalkınma yolu direniştir, ilkelere ısrardır.

Halkın tahammül edemeyeceğini düşünmek de sorunlardan bir başkasıdır. Hayır! Halk sorunları tahammül ettiler. Eğer gerçekten de halk için aydınlatılırsa, gerekli sadakatle gerçekleştirilirse halkımız vefakâr bir halktır, direnir ve mukavemet ederler.

Sorunlardan bir başkası da iç kudret konusunda kuşkuya kapılmaktır. Kendi genç bilim adamımıza güvenmemek, ekonomik meselelerde halkın geneline ve özel sektöre güvenilmemesi sorunlardan biridir. Güvenmek gerekir, halkı ülkenin büyük ekonomik akımına katmak gerekir.

Kısacası direniş ekonomisi ile ilgili bizim yapmamız gereken meselelerden biri sarsılmaz iradedir; ciddi bir iradeyle direniş ekonomisini gerçek manada tahakkuk ettirmemiz gerekir. Ayrıca basite indirgemekten kaçınmak, kolaylıktan kaçınmak, cihadi idarecilik sisteminden yararlanmak. Ben geçen yıl cihadi idarecilik meselesini gündeme getirmiştım ve bu mesele bu yıla has bir mesele de değil, her zaman var olması gereken bir konudur, bizler cihadi bir iradeciliğe ihtiyacımız var. İnkılabın ilk yıllarında, savaş döneminde ve bu 30 küsur yıl boyunca nerede cihadi idarecilik meselesini ön plana çıkardıkça başarılı olduk. Cihadi idareciliğin bazen yanlış yönleri de olabilir ama ilerleme kaydedecek. İşleri ileriye götürecektir. İlahi kudrete dayanmak, Allah Taala'ya tevekkül, sarsılmaz bir iradeyle en ufak bir kuşku ve korku olmaksızın işleri, tedebbür ve aklaniyetle ilerletmek cihadi idareciliğidir. Ancak direniş ekonomisine uygun daimi bir kültürün oluşturulup yayılması da gereklidir. Her kes, Radyo televizyon, basın ve medya sorumluları, hükümet yetkilileri, yasama kurumu sorumluları, ülke geneli Cuma imamları, minberi olup da halka hitap edebilen herkes, direniş ekonomisine uygun kültür, bu cümleden tasarrufu ve yerli mal tüketim alışkanlığını yaymaya çalışmalıdırlar. Elbette tasarrufla ilgili olarak veya yerli ürünlerin tüketilmesiyle alakadar olarak asıl muhatap ülke yetkilileridir. Çünkü ülkenin en önemli tüketicilerinden biri bizzat hükümetin kendisidir. Hükümetin, yerli malı tüketme konusunda ısrarcı olması ve kendini buna yükümlü kılmasının hiçbir sakıncası yoktur. Bazen filanca şeyin yabancı ürün kalitesine sahip olmadıklarını belirtiyorlar; olmasın, hiçbir sakıncası yoktur, eğer kaliteli olmasını istiyorsak yardımcı olmalıyız. Eğer yardımcı olursak kalitesi de yükselir, aksi takdirde her geçen gün mevcut kalitesini de kaybetmiş olur. Mantıksız ithalata karşı ciddi mücadele gerekli işlerden biridir. Kaçakçılıkla ciddi mücadele bu hususta gerekli çalışmalardandır. Benim bu yıl, yılın başında vurguladığım[8] küçük ve orta ölçekli üretim atölyelerinin oluşturulması, çok gerekli girişimlerden biridir. Yılın başındaki konuşmamda değindiğim konulardan bir başkası olan parasal siyasetler ve ülkenin bankacılık sistemi faaliyetlerinin gözden geçirilmesiyle ilgili olarak da ülkenin görüş sahipleri ve uzmanlarının çok önemli görüşleri vardır. Bu sözlerin işitilmesi ve dikkate alınması gerekir. Bunlar yapılması gereken işlerdendir.

Elbette tüm bunların tahakkuk şartı gönül birliği, söz birliği ve bu dayanışmadır, saygıdeğer cumhurbaşkanı da hükümete, yetkililere yardım edilmesi gerektiğini söyledi, çünkü bunlar ortayı biliyorlar, gereksiz çatışmalardan, gereksiz spekülasyonlardan kaçınmak gerekir. Spekülasyon hangi taraftan olursa olsun kabul edilemez. Herkes yardımcı olmalıdır. İnşallah bu büyük hareket sonuç verir. Bunlar benim ekonomiyle ilgili dile getirmek istediğim hususlar. Ben inanıyorum ki ekonomi alanında çok büyük işler başarabiliriz ve inşallah umutlu olalım ki bu çetin güzergâhtan geçelim.

Nükleer meseleyle ilgili olarak da ilk etapta ve giriş olarak üç konuyu belirtmem gerekir. Ardından bu konuda mevcut bir takım hususları dile getireceğim. Birincisi benim bu toplantıda ve diğer genel toplantılarda dile getirdiğim husus, yetkililerle özel toplantılarda muhterem cumhurbaşkanı ve ötekilere dile getirdiğim hususların aynıdır. Gördüğümüz gibi bu propagandalarında, resmen açıklanan kırmızı çizgilerden bazılarının özel

toplantılarda göz ardı edildiğini iddia ediyorlar. Bu gerçek dışı, hakikati olmayan bir sözdür. Benim burada sizlere söylediğim veya genel toplantılarda dillendirdiğim hususların aynısını yetkililere ve müzakere heyetine de söz konusu ediyorum. Sözüm birdir.

İkinci husus, bu süre içinde bunca zahmete katlanan müzakere heyeti dostlarımı hem emin biliyorum, hem gayretli biliyorum, hem yiğit biliyorum, hem de dindar biliyorum. Bunu her kes böyle bilsin. Burada bulunanların büyük bölümü görüşmelerin içeriğinden habersizler. Eğer sizler de görüşmelerin içeriğinden, görüşmelerin ayrıntılarından ve bu gibi toplantılarda olup bitenlerden haberdar olsaydınız benim söylediklerimin bir bölümünü kesin tasdik ederdim. Elbette ben bunlara ilaveten bu dostlardan bazılarını yakından tanıyorum, bazılarını ise uzaktan geçmişleriyle birlikte tanıyorum; bunlar dindar ve emin insanlardır, hedefleri memleketin işlerini ilerletmektir, düşümleri açmaktır ve bunun için de gayret gösteriyorlar. Gerçekten de milli bir gayretleri bulunuyor, yığittirler, çok sayıda bir grubun karşısında yer almışlardır. Şimdi ben burada karşı taraftakilerle ilgili çok uygun bir ifadeyi kullanmak istemiyorum, ama bazen bazı tabirler çok yerine oturuyor ama ne yapalım ki benim burada dile getirmem doğru değil, gerçekten de onlar karşısında tam bir yiğitlik, pür dikkat kendi siyasetlerini beyan etmekte, takib etmekte.

Üçüncü husus da muhterem eleştirenlerle ilgilidir. Ben eleştiriye karşı değilim. Sakıncası yoktur, eleştiri gereklidir ve katkıda bulunuyor, ancak şunu herkes dikkate almalıdır ki eleştirmek amel etmekten çok kolaydır. Karşı tarafın buldukları ortamdaki olumsuzluklarını biz kolayca görebilmekteyiz, oysa onun karşılaştığı tehlikeleri, zorlukları, kaygılarını, sorunlarını insan görememekte. Şuna benzer ki siz bir havuzun yanında dururken biri de gidip yükseklikten, mesela 10 metreden aşağı balıklamasına dalmak istemektedir. Havuzun yanı başında durup da olayı seyreden sizler diyorsunuz bak ayağı eğildi, dizi katlandı bu hatalarından biri. Evet doğrudur bu bir hatadır. Ama siz zahmet çekin de bu duvardan yukarı çıkın ve o on metre yükseklikten suya bir bakınız ondan sonra yargıda bulununuz. Eleştirmek kolaydır. Elbette benim bu sözüm eleştiriye engel olmamalı, eleştiriniz ama eleştirinizde şu hususu dikkate alınız ki eleştirdiğimiz kişi bulunduğu o konumda belki de bizim dile getirdiğimiz bu noksanlık ve hatalardan haberdardır ama onlar buldukları mevcut konum ve şartlardan dolayı veya başka her hangi bir meseleden ötürü belki de mecburdurlar. Elbette ben bunların masum olduğunu söylemek istemiyorum, hayır masum değiller, insan bazen teşhisinde veya amelinde hataya düşebilir, ama önemli olan bunların emanetine, diyanetine, gayretine, yiğitliğine biz inanıyoruz. Girişte açıklamasını gerekli gördüğüm üç husus bunlar.

Ben görüşmelerle ilgili kısa bir geçmiş aktarmak istiyorum. Bu görüşmeler aslında 5+1'den öteye bizim Amerika'lılarla görüşmelerimizdir. Bu görüşmelerin asıl talibi ise Amerika'lılardı. Bu 10. Hükümet dönemine aittir. Bu hükümet (Hasan Ruhani hükümeti) gelmeden önce bu görüşmeler başlamıştı. Onlar talep etmiş, aracı ayarlamıştı. Bölgenin saygın kişilerinden biri buraya gelerek benimle görüştü ve Amerika başkanının kendisiyle görüşerek kendisinden ricada bulunduğunu ve İran'la nükleer meseleyi çözüme kavuşturmak, yaptırımları kaldırmak istediklerini ilettiler. Ben o muhterem aracıya dedim ki biz Amerikalılara güvenmiyoruz. Bunların sözlerine itimadımız yoktur. O da bu kez de bir denememizi rica etti. Biz de olur bu kez de deneriz diye cevap verdik ve görüşmeler işte böyle başladı.

Burada yetkililerin dikkatine bir hususu hatırlatmam gerek. Her kes bunu dikkate almalıdır: Dünya rekabetlerinde global rekabet anlayışı, bizim iki alanı dikkate almamızı gerektiriyor. Biri gerçekler ve pratik rekabet alanıdır. Alanlardan biri gerçek ve amel alanıdır, bu alan temel alandır. Gerçek alanında ve amel alanında, faaliyet peşinde olan yetkili, amel alanında bir takım servet oluşturmakta, üretimde bulunmakta. Bu alanlardan biridir. Alanlardan diğeri de diplomasi ve siyaset alanıdır. Serveti diplomasi, siyaset ve müzakere alanında ülke için puana, imtiyaza çevirmekte, milli çıkara dönüştürmekte. İşte o birinci alanda eğer insanın eli boş olursa, ikinci alanda artık insanın elinden bir şey gelmez. Bunun için birinci alanda, yanı amel ve gerçek alanında yeryüzünde kazınım olmalı, servete sahip olunmalıdır.

Biz bu görüşmeleri başlattığımız zaman önemli ve kabul edilebilir kazanımlara sahiptik ve elimizde güçlü imtiyazlarla alana adım attığımızı düşünüyorduk. O günkü kazanımımızdan biri şuydu ki, dünyanın tüm nükleer

güçlerinin, nükleer ilaçlara aşırı derecede ihtiyacımız olduğu ama Tahran'ın nükleer reaktörü için %20 oranında zenginleştirilmiş uranyumu bize vermekten kaçındıkları bir ortamda bizzat kendimiz hem de yaptırım döneminde %20 oranında zenginleştirmeyi başarabilmiş, ardından bunları yakıt çubuklarına çevirerek kullanmayı başarabilmiştik. Karşı taraf mat oldu! Bunun uzun hikayesi var ve hatta sizlerden bir çoğunun bu gelişmelerden haberdar olabilirsiniz; uzun görüşmeler sonucu bize %20'lik nükleer yakıt vermekten kaçınmışlardı, yani satmamışlardı, hatta onu başkalarının dahi bize vermesine müsaade etmemişlerdi. Bize ise onu ülke içinde üreteceğimizi, gençlerimiz, özgüveni olan bu emekçi kitle karşı tarafın gözünü kamaştırmayı başarabildi ve %20 oranında yakıt üretebildiler. Sizler bu hususa dikkat ediyorsunuzdur ve hatta ben bir kez daha bunu dile getirmişim, nükleer uranyum zenginleştirme meselesinde asıl önemli ve çetin olan dönem %3'ten, %4'ten %20 oranına geçiş dönemidir, %20'den %90'a kadar ise çok basit bir harekettir. Biri %20'ye ulaştığı zaman bir sonraki aşama çok daha kolay olur, asıl çetin olan aşama %3 ve %5 ile %20 arasındaki geçiş dönemidir. İşte bu çetin aşamayı bizzat kendi gençlerimiz kat etti ve %20'lik uranyum zenginleştirdi ve yakıt çubukları ürettiler. İşte bizim kazanımlarımızdan biri buydu. Biz böyle bir moralle görüşmelere girdik. Baskılar karşısında direniş ve dayanma stratejisi cevap verdi. Amerikalılar yaptırımların etkili olmadığını itiraf etti ve bunu dile getirdiler. Bu çok yerinde bir yorumdu. Amerikalılar yaptırımların artık onlar için olumlu olmadığı sonucuna vardılar. Bunun için de başka yol peşindeydiler. (zaman tükenmek üzere ben meselelere hızlı değinmem gerekir). Bizim bağımlı olmaksızın nükleer teknolojiyi elde edebileceğimizi anladılar. Biz de bu mantıkla Allah'a tevekkül ederek görüşmelere girdik.

Elbette ihtiyatı da elden vermedik. İlk başından beri görüşmecilere ve Amerikalılara bakışımız kuşku içerikliydi. Daha önceki tecrübelerimiz uyarınca bunlara güvenmiyorduk. Bunun için de ilk baştan ihtiyatlı işe girdik. Şuna inanıyorduk ki eğer bunlar kendi sözleri üzerinde duracak olurlarsa sakıncası da yoktur biz de masraf ödemeye hazırдық. Yani biz bir müzakerede hiç bir masraf altına girmeme veya mevzuattan bir bölümünde geri adım atmama gibi bir niyetimiz de yoktu. Kesinlikle! Sahih, mantıklı ve aklın icap ettiği miktarca masraf ödemeye de hazırдық. Ancak biz iyi bir anlaşma peşindeydik. Ben şunu arz etmek isterim ki. Biz de iyi bir anlaşma diyoruz, Amerikalılar da iyi bir anlaşma diyorlar. Fakat iyi anlaşma dediğimizde bizim gayemiz insaf ve adaletli bir anlaşmadır. Onlar iyi bir anlaşma dediklerinde ise gayeleri çoğulculuk içerikli bir anlaşmadır. Görüşmelerde birazcık ilerleme sağlamıştık ki bayların çoğulcu talepleri de başladı, her gün bir söz, bir bahane, 6 ay bir yıla çevrildi, uzatıldı, görüşmeler başka mecralara çekildi, pazarlıklar ve aşırı talepler görüşmeleri uzattı, tehditte bulundular, daha fazla yaptırım tehdidinde bulundular, hatta askeri seçenek tehdidinde bile bulundular; bu tehditleri yaptılar; masa üstü, masa altı ve işittiğiniz benzer laflar. İşte bugüne kadar bu baylar sözleri buydu.

Bu süre içinde Amerikalıların davranışını mütalaa eden ve bunların sözlerinin niteliğini gözden geçirenler şu sonuca varır. İki temel husustan biri şudur ki bunların asıl gayeleri ülkede nükleer sektörün kökünün kazanması ve tamamen yok edilmesidir. Amaçları budur. Bu gaye ve hedef peşindeler, ülkenin nükleer kimliğini yok etme peşindeler; hala sadece bir isim, muhtesatsız bir tablo ve bir karikatür de var olabilir. Ama bunlar ülkede bu nükleer hareketin, İran İslam cumhuriyetinin amacındaki nükleer sanayinin tahakkuk bulmasını engellemek istiyorlar. Biz belli bir süre içinde nükleer reaktörlerden 20 bin megavat gücünde elektrik temin etmemiz gerektiğini bildirdik. Bu ülkenin bir gereksinimidir. 20 bin megavat nükleer elektrik ülke için zaruridir. Bu ise ülkenin planlama ve muhasebe organları tarafından muhasebe edilerek belirlenmiştir. Elbette bunun yanı sıra bu yolla ülke için bir çok diğer çıkarlar sağlanmakta ve ihtiyaçlar giderilmektedir. Bunlar bu olayın tahakkuk bulmasını istemiyorlar. Elbette bu sanayi yok etmek istedikleri gibi aynı zamanda baskıyı da korumaya çalışıyorlar, gördüğünüz gibi yaptırımları da tam olarak kaldırma gibi bir niyetleri yoktur, hatta daha fazla yaptırımlarda bulunacakları tehdidinde de bulunuyorlar. Bu bir husus...

İkinci husus ise şudur ki bizim karşı tarafımız yani Amerikanın mevcut hükümeti ve yönetiminin bu anlaşmaya muhtaç olması meselesidir. Bu da meselenin bir diğer yönüdür, bunlar bu anlaşmaya muhtaçtırlar ve eğer bu hedeflerine ulaşacak olurlarsa onlar açısından büyük bir zafer olacak. Bu ise gerçekte İslam İnkılabına karşı galebedir, bağımsızlık iddiasında bulunan bir halka karşı zaferdir, başka ülkelere model olabilecek bir ülkeye karşı zaferdir. Bunun için Amerikan yönetim mekanizması böyle bir anlaşmaya muhtaçtır. Bayların tüm pazarlıkları, görüşmeleri, ahitlerini tutmamaları ve sahtekarlıkları bu iki konu eksenindedir.

Biz ilk baştan beri mantıkla işe koyulduk, mantıklı konuştuk, aşırı talepte bulunmadık. Biz karşı tarafın zalimce bir yaptırımını sürdürmekte olduğunu hatırlatarak bu yaptırımların kaldırılmasını istedik. İyi de bunun kendisi bir alış veriştir. Bu hususta yaptırımların kaldırılması karşılığında bir şey vermek konusunda da bir sorunumuz yoktur. Ama nükleer sanayi kesinlikle durmamalıdır, zarar görmemelidir. Bu ilk sözümdür. İlk baştan bu sözüme gündeme getirmiş ve bugüne kadar da aynı çizgiyi sürdürmüş bulunuyoruz.

Var olan kırmızı çizgilerin önemlileri benim dile getirdiğim bu hususlardır. Biz bazı hususları temel konular olarak gündeme getirdik. En önemlileri bunlardır. Elbette bunlardan başka da diğer bazı hususlar var.

Bunlardan biri onlar uzun vadeli kısıtlama hakkında ısrar ediyorlar. Biz onlara dedik ki on yıl, 12 yıl ve benzeri sınırlamaları kabul etmiyoruz. On yıl bir ömürdür. Biz bu alanda elde ettiğimiz her şeyi 10 yıllık bir zaman diliminde elde etmişiz. Elbette ülke içindeki nükleer faaliyet geçmiş bu zaman diliminden daha fazladır ve bazen bu hususa da değinilmiştir ama o ilk yıllarda gerçekte önemli bir çalışma yapılmamıştır, asıl ve temel çalışma bu son 10-15 yıla mahsus olmuştur. 10 yıllık kısıtlamayı biz kabul etmiyoruz. Bizim kabul ettiğimiz yıl miktarını görüşme heyeti grubuna bildirdik. Sınırlamayı kabul ettik ama sınırlanacak yılların sayısını onlara belirledik ama bu bayların dile getirdikleri 10 veya 12 yıl sınırlamasını da kabul etmediğimizi onlara bildirmiş bulunuyoruz.

Kısıtlamayı kabul ettiğimiz süre içinde de araştırma, geliştirme, yapılanma faaliyetlerinin de devam etmesi gerekir. Bu da muhtemelen yetkililerin üzerinde durdukları kırmızı çizgilerden biridir. Bizim araştırma ve geliştirme faaliyetlerinden el çekmeye hazır olmadığımız onlara bildirdiler. Hak da bunlardır. Bu sınırlama yıllarında da tahkik ve gelişme faaliyetlerin devam etmesi gerekiyor. Onlar ise farklı bir şey söylüyorlar. Onlar diyorlar ki sizler 10 – 12 yıl veya daha fazla hiçbir şey yapmamalısınız. Ondan sonra üretime başlayabilirsiniz, yapmaya başlayabilirsiniz. Bu laf ilave bir zorbalıktır, fazla bir haldir.

Önemli hususlardan biri şudur ki ben açıkça belirtirim ki gerek BM güvenlik konseyi ile alakalı olsun, gerek Amerikan kongresiyle alakalı veyahut Amerikan hükümeti ile alakalı olsun tüm ekonomik, mali ve banka yaptırımları anlaşma imzalandığı esnada derhal kaldırılmalıdır. Öteki yaptırımlar ise makul süre içinde iptal edilmelidir. Elbette Amerikalılar yaptırımlarla ilgili olarak birkaç katmanlı acayip, ilginç bir formül gündeme getirmekteler ki onun derinliği kesinlikle belli değil. Onun sonunda ne çıkar malum değil. Benim ifadem sarih, açık bir ifade olduğunu söyledim. Ben diplomatik ifadelerden pek anlamam, bizim dediğimiz sarih ve bu belirttiğimizdir. Bu husus bizim görüşümüzdür.

Burada söz konusu olan önemli bir diğer mesele de yaptırımların kaldırılmasının İran taahhütlerine bağlı olmaması meselesidir. Şunu demeye hakları yoktur ki siz Irak ağır su reaktörünü tahrip ediniz, santrifüjleri bu miktara kadar azaltınız, şunları yapınız, bunları yapınız ve ardından UAEA'nın sizin tüm bunları yerine getirdiğinizi doğrulaması ardından siz de yaptırımları kaldırınız! Hayır kesinlikle! Biz bunu kabul edemeyiz. Yaptırımların kaldırılması İran'ın yerine getirdiği taahhütlere bağlı değildir. Elbette yaptırımın kaldırılmasının belli yürürlük aşaması bulunmaktadır, biz bunu kabul ediyoruz. Ancak yaptırımların kaldırılmasının icra olunması İran'ın taahhütlerini yerine getirmesiyle eş zamanlı olmalıdır. Bunun bir bölümü onun bir bölümü karşılığında. Bunun bir bölümünün onun öteki bir bölümü karşılığında.

Burada söz konusu olan önemli bir diğer husus da şudur ki biz her bir girişimin ajansın raporuna havale edilmesine karşıyız. Zira biz ajansa karşı kötümseriz. Ajans hem bağımsız olmadığını ve hem de adaletli olmadığını göstermiştir. Nedeni ise güçlerin etkisi altında olmasıdır. Adaletli değil çünkü defalarca adalete aykırı hükmetmiş ve görüş belirtmiştir. Ayrıca kalkıp da ajansın ülkede her hangi nükleer bir faaliyetin olmadığı konusunda güven elde etmesi gerekir gibi bir ifadeyi de kullanmaları tamamen mantıksız bir ifadedir. İyi de nasıl böyle bir güveni elde edecektir? Genelde güven elde etmesinin anlamı nedir? Bunlar tüm evleri tek tek gezerek, tüm ülkeyi karış karış kontrol mu edecekler? Öyleyse nasıl güven elde edebilirler? Böyle bir şartı ileri sürmek mantıklı olmadığı gibi adaletli de değil.

Ben olağandışı denetimlere de karşıyım. Şahsiyetlerin sorgulanmasını da kesinlikle kabul etmiyorum. Daha önce de belirttiğim gibi ülkenin askeri tesislerinin denetlenmesini de kabul etmiyorum. Belirttikleri 15 yıllık veya 25 yıllık süreler ve filan mesele için 15 yıl, öteki mesele içinse 25 yıllık bir zaman dilimlerini de dillendirmeleri mevzuunu da kesinlikle kabul edemeyiz, malumdur ki bu zamanın bir başlangıcı ve sonu var ve tamamlanacaktır. Bunlar bizim önemle üzerinde ısrar ettiğimiz genel ve önemli konulardır. Elbette kırmızı çizgiler sadece bunlarla sınırlı değil. Müzakere heyeti üyesi dostlarımız bizim görüşlerimizden haberdarlar. Ayrıntıları onlarla söz konusu etmiş bulunmaktayız. Elbette ben şahsen bir takım hususların ayrıntısına girmekle birlikte bir çok ayrıntıya da girmiyorum.

Biz anlaşmadan yanayız. Eğer biri kalkıp da İran İslam Cumhuriyetinde anlaşma istemeyen biri var derse gerçeklere aykırı konuşmuş olur. Bunu her kes biliyor. İran İslam cumhuriyeti yetkilileri, (ben, hükümet, meclis, yargı gücü, muhtelif güvenlik, asker vs. kurumlar) tümü şunu kabul ediyor ve ortak görüşü paylaşıyoruz ki anlaşma sağlanmalıdır. Bu anlaşmanın onurlu, izzetli olması konusunda da tümü aynı görüşü savunmakta, İran İslam cumhuriyetinin çıkarları büyük bir titizlikle ve dikkatlice bu anlaşmada göz önüne alınmalıdır ve bunda da en ufak bir ihtilaf söz konusu değil. Hükümet, meclis, ben, başkaları ve diğer başkaları tümümüz bunda ortak görüşe sahibiz. Anlaşma, insafli ve İran İslam cumhuriyetinin çıkarlarının korunduğu bir anlaşma olmalıdır.

Şunu da belirtmeliyim ki biz yaptırımların yok edilmesini ve kaldırılmasını istiyoruz. Bu görüşmelerden amaç yaptırımların iptalidir. Bu yaptırımların kaldırılması konusunda oldukça da ciddiiz. Ama aynı zamanda bu yaptırımları biz bir fırsat olarak da değerlendiriyoruz. Şimdi birileri kalkıp da (böylesine kötü olan) yaptırımların nasıl fırsat olabilir? Sorusunu yöneltebilirler. Bu yaptırımlar bizim kendimize gelmemize sebep oldu. Bu yaptırımlar, bizlerin kendi iç imkan ve gücümüzü dikkate almamıza, kendi iç kapasitemizin peşinde olmamıza. Her şeyin petrol parasıyla dışarıdan ithal edilmesi bizim ülke gibi bir ülke açısından en büyük sorun ve çok kötü bir beladır. Ne yazık ki İslam İnkılabından öncesinden bu sorun ülkemizin başına bela olmuş ve halen de bir ölçüye kadar devam etmektedir ve bu duruma kesin bir son verilmelidir. Biz artık bilimde, teknolojiye, muhtelif işlerde yerli imkanlar peşindeyiz. İnşallah ekonomide de böyle olur. Benim nükleer meselesiyle ilgili söyleyeceklerim bunlardan ibarettir. Elbette bölgesel meselelerle ilgili olarak ben bir takım not almış bulunuyorum ama saate baktığımda artık ezan saatinin gelip çattığını görüyorum bunun için artık fazla zamanınızı almıyorum.

Allah'ım! Muhammed ve Al-ı Muhammed'in hatırına söylediklerimizi ve işittiklerimizi kendin için, kendi yolun için ve kendi kullarının hizmetinde karar kıl. Niyetlerimizi halis eyle.

Allah'ım! Kendi tevfikini hükümette, mecliste, yargı gücünde, silahlı kuvvetlerde çaba gösteren yetkililere merhamet eyle. Onları kendi hidayet ve yardımlarına muhatap al.

Allah'ın selam, rahmet ve bereketi sizlerin üzerine olsun

[1] - İslam İnkılabı Rehberinin konuşmasından önce cumhurbaşkanı Hasan Ruhani bir konuşma yaptı

[2] - Seba suresi 3. ayetin bir bölümü

[3] - Misbah'ul müteheccid c.2 s.593

[4] - Vakıa suresi Ayet 85

[5] - Abese – 37 ila 41. ayet

[6] - Talak suresi – 2 ve 3. ayetin bir bölümü

[7] - 21 Mart 2015 tarihinde Mukaddes Meşhed kentinde Hz. İmam Rıza (as) ziyaretçilerine hitaben yaptığı konuşma

[8] - 21 Mart 2015 tarihinde Meşhed'de İmam Rıza (as)ın ziyaretçilerine hitaben yaptığı konuşma